

УДК 821.111(415)'05-32.09Уайльд:[39:535.6
DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/36>

Павлюк А. Б.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

СИМВОЛІКА КОЛЬОРУ У КАЗКАХ ОСКАРА УАЙЛЬДА (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ *THE HAPPY PRINCE AND OTHER TALES*)

У статті досліджено символіку кольорів, що були використані у збірці казок відомого ірландського поета, драматурга і прозаїка Вікторіанського періоду, чие ім'я пов'язане з рухом естетизму, послідовника Джона Раскіна та головного ідеолога естетизму Уолтера Пейтера, Оскара Уайльда (1854–1900) THE HAPPY PRINCE AND OTHER TALES.

*На основі проаналізованих теоретичних праць з літературознавства, лінгвостилістики, лінгвокультурології, антропології, гендерної лінгвістики та лінгвосеміотики виявлено, що творчість Оскара Уайльда привертає увагу науковців, хоча вивчення символіки кольору залишилися поза межею дослідження. Тому метою нашої статті є аналіз літературних казок *The Happy Prince, The Nightingale and the Rose, The Selfish Giant, The Devoted Friend* і *The Remarkable Rocket* саме в цій перспективі.*

Колірна мова ментальна за своєю природою: за певним кольором люди бачать певні смисли, тому у лінгвістів кольоронайменування є однією з найпопулярніших лексичних груп. Аналіз казок Оскара Уайльда, який вважається однією з найбільш помітних та парадоксальних фігур в світі літератури, дозволяє стверджувати, що автор надзвичайно майстерно оперує кольором. Домінуючими у досліджуваних творах є червоний, жовтий, білий відтінки кольорів. Рідше зустрічаються чорний, зелений, синій, сірий. Тобто переважають теплі відтінки, які допомагають зробити висновки про естетичне світосприйняття автора. Проте ці кольори не вживаються ізольовано, а доповнюють один одного. Колір у письменника є образом, символом, який дозволяє передати певний емоційний тон.

Особливу увагу приділено кольорам, як носіям національно-культурної інформації. Взятивши за основу працю В.В. Красних, яка досліджувала коди культури та метрично-еталонну сферу і виділила базові коди, а саме: соматичний (тілесний), просторовий, часовий, предметний, біоморфний і духовний, ми дійшли висновку, що Оскар Уайльд у своїх творах віддавав перевагу біоморфному та духовному кодам. Користуючись енциклопедичними словниками символів, було виявлено, що у досліджуваних казках червоний і зелений кольори є полікодовими.

Ключові слова: літературна казка, колір, символ, естетизм, культурний код.

Постановка проблеми. Особливості кольоропозначень та вплив кольору на людину цікавлять учених у різних галузях науки вже не одне століття, а саме: філософії (Демокрит, Аристотель, Платон, М. Мерло-Понті, Б. Рассел), історії (М. Пастуро), психології (Е. Хеллер, Т. Кларк), культурології (М. Серов, О. Бельдїй), фізиці (І. Ньютон, Т. Юнг, В. Бецольд), фізіології (І. Гете, Е. Генрінг) і, звісно, філології (Я. Бистров, О. Крижанська, Ю. Чала).

У художньому дискурсі колір відіграє значну роль, оскільки він володіє символічним та емоційним потенціалом. Багато англійських письменників використовують кольорову символіку у своїх творах (А. Дж. Кронін *Green Years*, У. Коллінз *Woman in White*, А. Мердок *The Red and the Green*, Дж. Голсуорсі *The Forsyte Saga*, та ін.). Не виключенням є і видатний ірландський англомовний поет, драматург, прозаїк та есеїст пізньої Вікто-

ріанської доби Оскар Фінгал О'Флагерті Уїлліс Уайльд.

Творчість Оскара Уайльда перебуває у центрі уваги як літературознавців (О.С. Купріянова, І.Ю. Мауткіна, О.Р. Посудієвська, Ю.В. Янченко та ін.), так і лінгвістів (А.О. Пікалова, Г.Д. Яловенко та ін.). До прикладу, О.Р. Посудієвська досліджувала творчість автора у контексті міжкультурного діалогу, а А.О. Пікалова провела ґрунтовний аналіз особливостей репрезентації емоційності на матеріалі його казок. Проте мало уваги приділено аналізу символіки кольору у його творчості, що є актуальним для науковців, оскільки кожен письменник, маючи традиційне бачення символіки кольору, має й своє індивідуальне бачення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Символіка кольору є особливою мовою, яка дозволяє створювати найбільш цілісну картину світу. Сучасна наука володіє різноманітними

підходами до вивчення слів, які позначають кольори. Так, антрополог Брент Берлін і лінгвіст Пол Кей зі Стенфордського університету виділили базові кольоропозначення в 98 мовах світу, з'ясувавши, що системи цих базових кольоропозначень виявилися хоч і різними, але досить близькими. Не зважаючи на те, що різні мови у своїх словниках закріпили різну кількість базових кольоропозначень, вони вивели загальний спільний інвентар, який складається усього з 11 кольорів (black, white, grey, red, blue, orange, yellow, green, purple, pink, brown) [8]. Крім того, Пол Кей вивчав історичний розвиток колоронімів у діячності [9].

Німецький лінгвіст М. Матши прослідковує історичний розвиток англійських слів на позначення кольору в ономаціологічному й семасіологічному аспектах і зазначає, що багато назв кольорів були запозичені з французької та латинської мов [12, с. 56].

Професор лінгвістики Каліфорнійського університету Робін Лакофф використала гендерний підхід до вивчення лексем на позначення кольору та досліджувала відмінності між жіночими і чоловічими кольоропозначеннями. У чоловіків їх виявилось значно менше, проте вони є конкретнішими [10].

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є вивчення символіки кольору у лінгвістичному висвітленні на матеріалі збірки казок Оскара Уайльда *The Happy Prince and Other Tales*, до якої увійшли *The Happy Prince, The Nightingale and the Rose, The Selfish Giant, The Devoted Friend і The Remarkable Rocket*.

Виклад основного матеріалу. Казка вважається найпопулярнішим видом літератури для дітей. Історія її становлення та розвитку призвели до змін у цьому жанрі і вона вважається окремим жанром зі своїми особливостями. За визначенням, поданим у літературознавчому словнику-довіднику, казка є жанром народної творчості, епічним, повістувальним, сюжетним художнім твором усного походження; в її основі лежать захопливі розповіді про вигадані події і явища, які сприймаються як реальні [5, с. 321].

В англійській літературі Вікторіанського періоду ім'я Оскара Уайльда пов'язане з рухом естетизму, концепція якого у творчості письменника сформувалася під впливом англійського письменника, теоретика мистецтва, літературного критика і поета Джона Раскіна та англійського есеїста й мистецтвознавця, головного ідеолога естетизму Уолтера Пейтера. Для Уайльда естетизм був бунтом проти вікторіанської моралі з її

підміною поганого гарним і навпаки. Для нього краса була вище моралі, а мистецтво вище реальності, тому роль колірної символіки у його казках дуже значна, оскільки за її допомогою він чітко висловлює своє ставлення до подій. І саме завдяки насиченій колірній палітрі казок автора у читачів залишаються яскраві враження від прочитаного. Уайльд уміло використовує кольоропозначення для створення образів своїх героїв, вкладаючи переносне значення в психологічний портрет персонажів. Кольори постають носіями інформації, певного культурного коду, про культуру, світорозуміння, світосприйняття.

Поняття «культурний код», яке є одним із основних у лінгвокультурології, трактується як система знаків, які стали носіями культурного змісту. В.В. Красних розкрила сутність культурного коду, визначивши його як «сітку», яку культура «накидає» на оточуюче середовище, структурує та оцінює його. Дослідниця виділила базові коди культури, а саме: соматичний (тілесний), просторовий, часовий, предметний, біоморфний і духовний [4, с. 233]. Розвиток вторинних значень у лексичних одиницях, тобто семантична деривація, дозволяє віднести слово до іншої лексико-семантичної групи. А оскільки відомо, що лексика на позначення кольору має не лише пряме значення, а й містить національно-культурну інформацію, то спробуємо виявити цю інформацію шляхом аналізу лексичних одиниць, носіїв культурного коду.

Проаналізувавши п'ять казок першої збірки Оскара Уайльда *The Happy Prince and Other Tales*, було виявлено, що **червоний** колір є найбільш уживаним.

Джек Тресіддер у словнику символів визначає червоний як колір життя, вогню, енергії, агресії, пристрасті, любові, радості, життєвої сили і молодості. Дослідниця колоронімів Л.В. Зубова виділяє такий синтагматичний ряд із загальним значенням червоного кольору:

1. Колір одягу, матерії, предметів.
2. Колір, пов'язаний з горінням.
3. Колір крові.
4. Колір обличчя, губ, щік, що супроводжують здоров'я, зрілість.
5. Колір світанку й поверхні, освітленої сонцем.
6. Як геральдичний знак царської влади.
7. Колір, який символізує бунт, революцію [3, с. 83].

У збірці казок Оскара Уайльда номінативне значення слова *червоний* і його синонімів (*scarlet*,

pink, flame-coloured, damask, crimson, purple) є семантичною основою переносних і символічних значень завдяки розвинутих у мові конотаціям, пов'язаним з номінацією червоного.

Так, червоний рубін, який палав на ефесі меча статуї Щасливого Принца, за Л.В. Зубовою, є геральдичним знаком царської влади, а за словником синонімів В. Рошала [7, с. 704], носити на собі рубін означає, що людина варта поваги і отримує перемоги:

He was gilded all over with thin leaves of fine gold, for eyes he had two bright sapphires, and a large red ruby glowed on his sword-hilt (The Happy Prince) [13].

У казці *The Nightingale and the Rose* червоний символізує любов і пристрасть:

"If I bring her a red rose she will dance with me till dawn. If I bring her a red rose, I shall hold her in my arms" [13].

Тоді як червоне від люті обличчя Велетня представляє агресію:

... his face grew red with anger (The Selfish Giant) [13].

Необхідно зазначити, що символічний характер мають і відтінки червоного у досліджуваній збірці (*pink doves, scarlet caps, damask roses, flame-coloured wings, purple violets*), які символізують життя, пристрасть, любов, радість і життєву силу. Проте *crimson* (на відміну від вищеописаних прикметників) у казці *The Nightingale and the Rose* має відтінок значення *наближення до смерті*. Оскільки у кельтській традиції смерть виглядає як червоний вершник [6], а англійська народна казка походить з кельтської міфології, тому можна зробити припущення, що автор навмисне використав саме цей колір, реалізувавши біоморфний код (культурний код, який розкриває уявлення про тваринний і рослинний світ), показавши загибель троянди:

And the marvellous rose became crimson, like the rose of the eastern sky [13].

Жовта гама кольорів є наступною за частотою вживання у казках Оскара Уайльда. За даними словника символів Бідерманна цей колір з усіх основних є найбільш суперечливим за своєю символікою – від позитивного до негативного, в залежності від контексту і відтінку. Теплі жовті тони мають сонячну символіку золота, що відображає багатство і владу. Проте жовтий має також негативний відтінок свого значення і як колір листя, що в'яне, і переспілих плодів. Це пояснює, чому його пов'язують з наближенням смерті та із загробним життям [1, с. 86]. Як ілюстрації ми можемо навести приклади лише пози-

тивної конотації з реалізацією біоморфного коду, оскільки негативної (попри завжди трагічний фінал першої збірки казок Оскара Уайльда) ми не виявили:

"The world is certainly very beautiful," cried a little Squib. "Just look at those yellow tulips." (The Remarkable Rocket)

"My roses are yellow," it answered; "as yellow as the hair of the mermaid who sits upon an amber throne, and yellower than the daffodil that blooms in the meadow before the mower comes with his scythe..." (The Nightingale and the Rose)

The Autumn gave golden fruit to every garden, but to the Giant's garden she gave none. (The Selfish Giant)

Its branches were all golden, and silver fruit hung down from them, and underneath it stood the little boy he had loved. (The Selfish Giant)

There were damask Roses, and yellow Roses, lilac Crocuses, and gold, purple Violets and white (The Devoted Friend) [13].

Білий за частотою вживання є третім кольором у збірці *The Happy Prince and Other Tales* і є символом чистоти, істини, невинності, жертвності або божественності. Проте в деяких випадках він має й негативні значення – страх, боягузтво, холодність, блідість смерті [6]. У прикладі *He passed by the cathedral tower, where the white marble angels were sculptured (The Happy Prince) [13]* білий колір має позитивну конотацію з реалізацією духовного коду, оскільки він присутній в описі ангелів, які є духами, істотами безтілесними, обдарованими розумом, волею і почуттями, досконалішими від людини [2, с. 22]. У прикладі ж *He flew into dark lanes, and saw the white faces of starving children looking out listlessly at the black streets. (The Happy Prince) [13]* білий колір має негативне значення, а саме блідість смерті дітей, які помирають від голоду.

Чорний – абсолютна протилежність білому – є кольором негативних сил і сумних подій. Він асоціюється зі смертю і злом [11, с. А7]. Відповідно до вірувань, які закріпилися і в сучасній англійській ідіоматиці, чорний колір – синонім нещастя [6]. Оскар Уальд також використовував *black* з його синонімом *dark* у своїх казках у відповідних значеннях, реалізуючи духовний культурний код:

He saw the white faces of starving children looking out listlessly at the black streets (The Happy Prince).

The night was so black that little Hans could hardly see. (The Devoted Friend)

He walked at the head of the procession in a long black cloak, and every now and then he wiped his

eyes with a big pocket-handkerchief (The Devoted Friend) [13].

Зелений колір є полікодовим. По-перше, він асоціюється з життям рослин (у ширшому сенсі з весною, молодістю, оновленням, надією). У прикладі з казки *The Selfish Giant (It was a large lovely garden, with soft green grass)* лексичною одиницею *green*, що позначає зелений колір, реалізується біоморфний код, тобто та інформація, що актуалізує життя, зміни, динаміку тощо. Варто зазначити, що засобом зеленого кольору актуалізується і культурний код, оскільки зелений є домінантним на емблемі Ірландії і пов'язаний з кельтською традицією, відповідно до якої добродійні душі відправлялися в подорож на зелений Острів блаженних [6]. Так і у казці *The Happy Prince* Ластів'я-Серпокрилець намагався відлетіти у теплі краї, щоб насолоджуватися теплом і красою:

In Egypt the sun is warm on the green palm trees, and the crocodiles lie in the mud and look lazily about them (The Happy Prince) [13].

Хоча, попри те, що Оскар Уайльд був ірландським письменником, зелений колір він використовує не надто часто у своїх казках.

Синя гама кольорів означає вічність, істину, відданість, віру, чистоту, духовне та інтелектуальне життя. Такі асоціації виникали в багатьох давніх культурах і виражали думку, що синій колір неба найбільш спокійний [6]. Так, інтелектуальне життя може бути підтвержене прикладом із казки *The Devoted Friend*, в якому реалізується духовний код: *"I am sure he must have been*

right, for he had blue spectacles and a bald head" [13]; символ вічності та безкінечності можна підкріпити прикладом з казки *The Happy Prince*, в якому актуалізується часовий код: *...the sapphire shall be as blue as the great sea* [13]; а спокій неба підкреслено в прикладі з казки *The Remarkable Rocket: I am sure I hope so, but the sky is quite blue and cloudless* [13].

Частота вживання сірого кольору в досліджуваних казках така сама, як і синього. Він означає зречення, смиренність, меланхолію. Але як колір праху, він іноді асоціюється зі смертю, трауром і душею [6]. У нижченаведених прикладах можна прослідкувати відповідність вживання сірого до визначення, поданого у словнику Дж. Тресиддера:

Leaf after leaf of the fine gold the Swallow picked off, till the Happy Prince looked quite dull and grey. (The Happy Prince)

He was dressed in grey, and his breath was like ice. (The Selfish Giant)

Only true lovers could drink out of this cup, for if false lips touched it, it grew grey and dull and cloudy (The Remarkable Rocket) [13].

Отже, у вищенаведених прикладах сірий є символом зречення, смерті і трауру і реалізує духовний код.

Висновки. Роль кольорової символіки у казках Оскара Уайльда є надзвичайно великою, оскільки автор за її допомогою яскравіше представляє описувані події. Він майстерно володіє кольоровою гамою, яка є однією з головних інструментів його естетичного світосприйняття.

Список літератури:

1. Бидерманн Г. Энциклопедия символов. Москва : Изд-во «Республика», 1996. 335 с.
2. Энциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В.В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Зубова Л. В. Поэзия Марины Цветаевой. Лингвистический аспект. Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1989. 157 с.
4. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультурология: Курс лекцій. Москва : ИТДГК «Гнозис», 2002. 284 с.
5. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
6. Тресиддер Дж. Словарь символов. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 1999. 448 с.
7. Энциклопедия символов / сост. В. М. Рошаль. Москва : АСТ, Санкт-Петербург : Сова. 2008. 1007 с.
8. Berlin B., Kay P. Basic color terms: their universality and evolution. Berkeley: University of California Press, 1969.
9. Kay P. Synchronic Variability and Diachronic Change in Basic Color Terms. *Language in Society*. 1975. V. 4. P. 257–270.
10. Lakoff R. Language and Woman's Place. *Language in Society*. V. 2. Issue 1. April 1973. P. 45–79. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0047404500000051> URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/language-in-society/article/language-and-womans-place/F66DB3D1BB878CDD68B9A79A25B67DE6>.
11. Longman Dictionary of English Language and Culture. Pearson Education Limited, 2005. 1620 p.
12. Matschi M. Color Terms in English: Onomasiological and Semasiological Aspects. *Onomasiology Online*, 2004. № 5. P. 56–139. С. 56
13. Wilde O. The Happy Prince and Other Tales. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/902>.

**Pavliuk A. B. COLOR SYMBOLISM IN OSCAR WILD'S TALES
(IN THE HAPPY PRINCE AND OTHER TALES)**

The article is devoted to the analysis of the colour symbolism used in the tales collection THE HAPPY PRINCE AND OTHER TALES by Oscar Wilde (1854–1900), the famous Irish poet, playwright and novelist of the Victorian period, whose name is associated with the aesthetics movement and the names of John Ruskin and the main ideologist of aesthetics Walter Peter.

On the basis of the analyzed theoretical works on literary studies, linguistic stylistics, linguocultural studies, anthropology, gender linguistics and linguosemiotics, it was found out that Oscar Wilde's works attract the attention of scientists, although the study of colour symbolism remained uninvestigated. Though, the purpose of our article is to analyze the literary tales The Happy Prince, The Nightingale and the Rose, The Selfish Giant, The Devoted Friend and The Remarkable Rocket in this aspect.

The colour language is mental in its nature: people see certain meanings in a certain colour, so colour vocabulary is one of the most popular lexical groups among linguists. The analysis of Oscar Wilde's fairy tales, who is considered as one of the most notable and paradoxical figures in the world of literature, suggests that the author is extremely masterful at using colours. Dominant in the studied works are red, yellow, white shades of colours. Less common are black, green, blue, grey. That is, warm shades prevail and they help to draw conclusions about the aesthetic worldview of the author. However, these colours are not used in isolation, they supplement each other. The writer's colour is an image, a symbol that allows to convey a certain emotional tone.

Particular attention is paid to colours as the carriers of national and cultural information. On the basis of V. Krasnykh's work, where the culture codes and the metric-reference sphere were studied and the basic codes, namely somatic (physical), spatial, temporal, objective, biomorphic and spiritual were identified, we concluded that Oscar Wilde in his works preferred biomorphic and spiritual codes. Using encyclopedic dictionaries of symbols, it was found out that in the studied tales red and green are polycode.

Key words: literary tale, colour, symbol, aesthetics, cultural code.